

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

G•GLOBAL

Х Астана экономикалық форумы аясындағы
**«ӘЛЕУЕТТІ МҮМКІНДІКТЕР НЕГІЗІНДЕ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҰЛТТЫҚ
ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ ЖӘНЕ
ӘРТАРАПТАНДЫРУЫН ЖЕДЕЛДЕТУ»**

жас ғалымдардың халықаралық ғылыми конференциясының

ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ

I БӨЛІМ

15 маусым 2017ж.

СБОРНИК ТРУДОВ

международной научной конференции молодых ученых

**«УСКОРЕНИЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ И ПОВЫШЕНИЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ
КАЗАХСТАНА НА ОСНОВЕ ПОТЕНЦИАЛЬНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ»**

под эгидой X Астанинского экономического форума

ЧАСТЬ I

15 июня 2017г.

PROCEEDINGS

of the international scientific conference of young scholars

**«ACCELERATING DIVERSIFICATION AND IMPROVING THE
COMPETITIVENESS OF KAZAKHSTAN'S NATIONAL ECONOMY BASED
ON POTENTIAL OPPORTUNITIES»**

in the framework of the X Astana Economic Forum

PART I

15 June 2017

Астана, Қазақстан
Astana, Kazakhstan

УДК 330.(063)
ББК 65.01
Ә53

Редакционная коллегия:

Декан Экономического факультета д.э.н., профессор Макъш С.Б.,
Заместитель декана по научной работе, к.э.н., и.о. доцента Бакирбекова А.М.
Заведующий кафедрой «Экономика» к.э.н., и.о. профессора Рахметулина Ж.Б.
Заведующий кафедрой «Финансы» д.э.н., и.о. профессора Садвокасова К.Ж.
Заведующий кафедрой «Учет, аудит и анализ» к.э.н, доцент Алибекова Б.А.
Заведующий кафедрой «Менеджмент» д.э.н., профессор Толысбаев Б.С.
Заведующий кафедрой «Экономическая теория и антимонопольное регулирование» к.э.н., доцент Бабланов Т.К.
Заведующий кафедрой «Туризм» к.э.н., доцент Дуйсембаев А.А., к.э.н., и.о. доцента Мусина К.П.

Ә53 Әлеуетті мүмкіндіктер негізінде Қазақстанның ұлттық экономикасының бәсекеге қабілеттілігін арттыру және әртараптандыруын жеделдету: Жас ғалымдардың халық. ғыл. конф. еңбектер жинағы. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2017.

Ускорение диверсификации и повышение конкурентоспособности национальной экономики Казахстана на основе потенциальных возможностей: Сб. материалов межд. науч. конф. молодых ученых. – Астана: Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2017.

Proceedings of the international scientific conference of young scholars «Accelerating diversification and improving the competitiveness of Kazakhstan's national economy based on potential opportunities » Astana, L.N.Gumilyov Eurasian National University, 2017.

ISBN 978-996-31-870-2
ISBN 978-9965-31-869-6

Халықаралық ғылыми конференциясының еңбек жинағында әлеуетті мүмкіндіктер негізінде Қазақстанның ұлттық экономикасының бәсекеге қабілеттілігін жоғарылату және әртараптандыру жеделдетудің және ел экономикасының бәсекеге қабілеттілігін жоғарылату мәселелері қарастырылған.

В сборнике материалов международной научной конференции рассмотрены актуальные вопросы диверсификации национальной экономики Казахстана на основе потенциальных возможностей.

The collection of materials in the international scientific conference considers important issues of Kazakhstan's national economy diversification based on potential opportunities and development of recommendations for improving the competitiveness of the country's economy.

ISBN 978-996-31-870-2
ISBN 978-9965-31-869-6

УДК 330.(063)

10. Oppermann M. Regional Aspects of Tourism in New Zealand // Regional Studies. 1994. Vol. 28 (2). P. 155–168.
11. Jurowski C. and Olsen M.D. Trends in Tourist Attractions // Journal of Travel & Tourism Marketing. 1995. Vol. 4, Iss. 1. P. 71–96.
12. Iatu C., Bulai M. New approach in evaluating tourism attractiveness in the region of Moldavia (Romania) // International Journal of Energy and Environment. 2011. Vol. 5, Iss. 2. P. 165–174.
13. Abdulla A., Soumen M. A Methodology for Assessing Tourism Potential: Case Study Murshidabad District, West Bengal, India // International Journal of Scientific and Research Publications, V. 2 (9), 2012
14. Ashouri P., Fariyadi Sh. Potential Assessment of Nature-Based Tourism Destinations Using MCA Techniques (Case Study: Lavasan-e Koochak) // Journal of Environmental Studies, Vol. 36, No. 55, Dec., 2010
15. Effat H., Hegazy M.N. Cartographic Modeling and Multi Criteria Evaluation for Exploring the Potentials for Tourism Development in the Suez Governorate, Egypt, // Environmental Issues, Sustainable Development, Millennium Development Goals, pp-11-18

ҚАЗАҚСТАНДА ТУРИСТІК-РЕКРЕАЦИЯЛЫҚ КЛАСТЕРДІ ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Есенбаева А.Е., Күнгелдіқызы Ш.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,

Астана қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: Ainurdauren@mail.ru

Қазіргі таңда әлеуметтік-экономикалық қарқындылығы айқын көрініс алған туризм саласы экономикалық сектордың феномені екенін атап өтуде. Жалпы ішкі өнімнің қалыптасуында, сыртқы сауда балансын белсендіруде, қосымша жұмыс орындарының ашылуында және жергілікті халықты жұмыспен қамтамасыз етуде, сонымен бірге көлік және байланыс, құрылыс, ауыл шаруашылығы, отандық тауар өнімдерінің шығарылуында әлеуметтік-экономикалық дамудың тұрақтылығына бірден-бір септігін тигізіп отырған туризм саласының орны ерекше. Әлеуметтік-экономикалық дамудың факторларына білім деңгейінің артуы, мәдениет, жергілікті халықтың эстетикалық сұранымдарын да жатқызуға болады [1, 73 б.].

Қазақстан Республикасы табиғи-климаттық, тарихи, мәдени әлеуеті жоғары туристік ресурстарды пайдалана отырып, сапалы туристік өнімдерді сату арқылы ұлттық экономикаға үлкен пайда алып келетіні сөзсіз.

Аймақтың туризмін тұрақты дамытуды басқару өте ауыр, бірнеше қызметтердің тізбегінен құралады және оның негізгі құрамдас бөлігі ретінде туристік нысандардың тартымдылығын арттыру мен таныту жұмыстарын жатқызуға болады. Еліміздің туристік ресурстарға бай болуына қарамастан, туристік ресурстар немқұрайлы пайдаланып 30-40% мүмкіндігін ғана қолданып отыр [2]. Сонымен қатар, туристік өнімдердің жеткіліксіздігі мен туристік өнімдердің қымбаттылығы, ақпараттардың толық болмауы туристер тарапынан келіп түскен кемшіліктердің кездесіп отырғанын байқауға болады.

Жұмыссыздықпен күрес, халықтың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайын жақсарту әрбір мемлекеттің ең маңызды міндеттері. Сол себепті ішкі туризм мен кіру туризмін дамыту халықтың әлеуметтік жағдайын арттыру, елдің туристік ресурстарын тиімді пайдалануды жүзеге асыру басты міндет болып табылады. Бұл орайда, еліміздегі туризмнің дамуын қалыптастыруда аймақтың туристік-рекреацияларын зерттеу арқылы негізгі факторларды анықтау қажет.

Жалпы, туристік-рекреация ұғымы - туристік ресурстарды тиімді пайдалану арқылы, демалыс кезінде туристердің физикалық және рухани күштерін қалпына келтіру болып табылады. Басқа сөзбен айтқанда, демалу және көңіл көтеру мақсатында жасалынатын

саяхат. Берілген тұжырымдамаларды талдай отырып, туристік-рекреация демалу, көңіл көтеру, сауығы мақсатында жасалынған саяхаттармен өзара байланысты.

Аймақтың туристік-рекреациялық кешені жалпы шаруашылықтың бір бөлігі ретінде мынадай элементтерден:

- туристік ресурстар;
- туристік кәсіпорындар (туроператор мен турагент);
- орналастыру кәсіпорындары (қонақ үй, санаторий, жеке жатын орындар және т.б.);
- тамақтандыру кәсіпорны (кафе, бар, ресторан, асхана және т.б.);
- демалыс және сауықтыру жүйесінде қызмет көрсететін кәсіпорындар;
- транспорттық кәсіпорындар;
- инфрақұрылымдарды қамтамасыз ететін ұйымдар;
- қосымша қызметтерді ұсынатын кәсіпорындардан құралады [3].

Қолайлы климаты, теңіз бен күн, ыстық та шипалы бұлақ көздері, көркем пейзажы, өнер мен сәулет ескерткіштері бар белгілі бір табиғи жағдайы оңтайлы әрбір туристік аймаққа туристерді қабылдау, орналастыру, тамақтандыруды қамтамасыз ету қажет, ал бұл өз кезегінде арнайы туристік нысандардың салынуына және мәдени-тынығу қызметінің дұрыс ұйымдастырылуына деген сұранысты туғызды.

Аймақтың туризмін қалыптастырып дамытуда жүйелі жоспарлар жасалынуы қажет. Кез-келген аймақтың өзіне тән туристік-рекреациялық ерекшеліктері бар. Біздің еліміздің географиялық орналасуы сан алуан түрлі болғандықтан, туризмнің бірнеше түрлерін кластерлік жүйеде қарастыруға болады. Тіпті, әрбір аймақтың туристік-рекреациялық кластерін құрып дамыту да тиімді. Туристік-рекреациялық кластердің моделі 1-суретте көрсетілген [4].

Туристік-рекреациялық кластерді құрудың мақсаты - Қазақстан территориясында жыл сайын туристерге қызмет көрсететін бәсекеге қабілетті туристік-рекреациялық жүйені қалыптастыру болып табылады.

Географиялық орналасу, көліктік жолдар, қолайлы климаттық жағдайларды бәсекеге қабілеттілікті арттыру туристік-рекреациялық кластерді қалыптастырудың негізгі міндеттері болып табылады.

Әрбір жаңадан құрылған кластер (оның ішінде туристік немесе туристік-рекреациялық) белгілі бір туризм түріне одақтанып даму арқылы аймақтың имиджін қалыптастырады.

1 - Сурет – Туристік-рекреациялық кластердің құрылымдық-қызметтік моделі [4]

Туристiк-рекреациялық құрылым туристiк-курорттық аймақтарды және де туризмнің басқа да түрлерiн дамыту арқылы эко жүйенiң антропогендiк нығыздығын азайту, туристерге жоғары сапалы қызметтердi жыл бойында ұсынуды қалыптастыру болып табылады. Қазақстанның туристiк-рекреациялық кластерiн дамыту үшiн келесiдей проблемаларды шешуiмiз керек:

туристiк инфрақұрылымның жеткiлiксiздiгi – ұжымдық орналасу және қызметтiк инфрақұрылым (оның iшiнде жол бойындағы қызмет көрсету индустриясы);

туристiк кәсiпорындардың мезгiлдiк қызмет көрсетуi;

қажеттi инфрақұрылым қызметiнiң жеткiлiксiздiгi немесе сын көтермеуi (су құбырлары, электр қуаттары, транспорттық инфрақұрылым және т.б.);

туристiк аймақтарда туристiк дамыту жоспарларының жоқтығы немесе дұрыс деңгейде зерттелмеуi.

Жоғарыда берiлген мәселелер жүйелi түрде мемлекеттiң араласуымен өз шешiмiн табатыны белгiлi. Қазiргi таңда елiмiзде жүзеге асырылып жатқан мемлекеттiк-жекеменшiк бiрлестiк бойынша арнайы туристiк зерттеулер жүргiзу барысында аймақтың туристiк-рекреациялық дамуын қалыптастырудың нәтижесiнде елiмiздiң iшкi және кiру туризмiн дамытуына үлес қосылады. Сонымен қатар, аймақтың туристiк-рекреациялық мүмкiншiлiгiн арттыруда жаңа инновациялық жобалардың да маңызы өте керемет. Мысал ретiнде, ауыл аймақтық туризмдi дамыту бойынша Қырғызстан және Моңғолия елдерi «Қоғамға бағытталған туризм» (Community based tourism) түрiн дамыту барысында ауылдық жерлердiң мәдени-тарихи өмiр сүруiн туристермен тiкелей байланыс орнату арқылы дамытып отыр [5]. Бұл өз кезегiнде жергiлiктi халықты жұмыспен қамтудан бөлек, шетелдiк туристермен тiкелей байланыс орнатуына жол ашып отыр. Сондай-ақ, елiмiздiң туристiк-рекреациялық аймақтарында экотуризм, аграрлық туризмнің инновациялық жобаларын дамытуға мүмкiншiлiк мол.

Туристiк-рекреациялық кластердi қалыптастырудың нәтижесiнде, әрбiр аймақтың туристiк мүмкiншiлiктерi анықталып ұлттық туристiк өнiмдi әлемдiк туристiк нарықтарға жылжытуға, туристерге сапалы демалыс орындарын ұсынуға, елiмiздiң жұмыссыздық деңгейiн жоюға мүмкiншiлiк тудырады.

Жалпы, туристiк-рекреациялық аймаққа бай елiмiздiң туристiк мүмкiншiлiктерiн тиiмдi пайдалануға кәсiпкерлiк тарапынан болсын, мемлекет тарапынан болсын жүйелi стратегиялық жоспарлар жасалынып, ең алдымен жергiлiктi халықтың туристiк сұранысын қанағаттандыруы керек. Бұл өз кезегiнде iшкi туризмнің дамуына үлкен септiгiн тигiзедi және де шетелдiк туристердiң қызығушылығын арттырады. Iшкi және кiру туризмiн дамыту нәтижесiнде, ел экономикасының қорының артуына септiгiн тигiзедi.

Туристiк-рекреациялық аймақты қалыптастырып дамытуда мынадай жұмыстарды атқаруымыз керек:

туристiк өнiмдердi сату мен туристiк қызметтердi өткiзу арқылы шетелдiк валюталардың мемлекетке тарту;

қонақ үй секторын дамыту;

туризм инфрақұрылымын дамыту жүйесi;

альтернативтi туризм түрлерiн дамыту;

жаңа жұмыс орындарының қалыптастыру;

туристiк өнiмдi қалыптастыруда толық масштабты әлеуметтiк және маркетингтiк зерттеулер жүргiзу.

Жоғарыда аталған жұмыстарды жүзеге асырып, елiмiздiң туристiк кәсiпорындарын шығу туризмiнен iшкi және кiру туризмiне одақтандыру арқылы туристiк әлеуетiмiздi дамытуды қолға алатын болсақ, әлемдiк туристiк нарықта бәсекеге қабiлеттi туристiк-рекреациялық орталықтарды отандық және шетелдiк туристерге ұсынуымызға мүмкiншiлiк пайда болатыны сөзсiз.

Әдебиет:

1. Смыкова М.Р. Оценка состояния развития туризма в Казахстане //Вестник КазНУ. Сер. экономическая. 2003. №1№ С. 71-75
2. Ердәулетов С.Р. География туризма. – Алматы: Қазақ университеті, 2010, - 385
3. Ермакова Ж. А. Финансовое обеспечение формирования туристско-рекреационного кластера «Соленые озера». Перм. гос. акад. искусства и культуры, 2013. — с. 333–338.
4. R. Lynn Kahle, Eda Gurel-Atay: «Communicating Sustainability for the Green Economy» New York: M.E. Sharpe. ISBN, 2014, 230
5. <http://www.kyrgyzstan.orexca.com/img/kyrgyzstan/map.jpg>. Кіру тәртібі: 15.02.2017.

ЭКСКУРСИОННЫЙ ТУРИЗМ В АСТАНЕ В ПРЕДДВЕРИИ ЭКСПО-2017

Подсухина О.В., Омарова К.А.

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г. Астана, Казахстан
E-mail: podsuхина.olga@mail.ru

Выставка «Астана ЭКСПО- 2017» - планируемая специализированная международная выставка, признанная Бюро международных выставок (МБВ), которая состоится в городе Астана, в 2017году. Тема выставки «Энергия будущего». На всемирной специализированной выставке 2017 года странами-участницами будут продемонстрированы достижения и перспективы в сфере использования возобновляемых источников энергии и такие их преимущества, как экологическая чистота, низкая стоимость эксплуатации и безвредность для окружающей среды. Для Казахстана «ЕХРО-2017» станет знаковым событием: никогда раньше международная выставка подобных масштабов не проходила в странах Центрально-Азиатского региона и СНГ это дает уникальную возможность для дальнейшего развития экскурсионного дела [1].

Несмотря на недолгую по мировым масштабам историю существования, город Астана старается оказывать экскурсионные услуги на высоком уровне. К несомненным плюсам можно отнести: проведение экскурсий дипломированными специалистами на десятках иностранных языков, обновляемая материально-техническая база экскурсоводческих услуг (двухэтажные автобусы, радиогиды, инсталляции и сенсорные панели в музеях города), открытие семимесячных профессиональных курсов по подготовке экскурсоводов и т.д.

И хотя Астана самая молодая столица в мире, в городе сложился свой рынок экскурсионного обслуживания. На рынке работает большое количество туристских фирм, которые предлагают огромное разнообразие экскурсионных маршрутов. К основным компаниям, проводящим львиную долю всех экскурсий в городе, относят: Туристская фирма «Саят», Туристическая компания «Арман-Тур», Международная Туристская Компания Complete Service, Турагентство «City Tour», Астана, Туристская фирма «Акмолатурист», Туристское агентство "Центр ТУР", Национальная туристская компания «Кочевник», Nata Worldwide Travel LTD, ТОО «Жибек Жолы-АП», ТОО «Меруерт Саяхаты».

В городе экскурсии имеют право проводить только сертифицированные специалисты. Список таковых находится в реестре экскурсоводов и гидов-переводчиков на сайте Казахстанской туристской ассоциации. Сейчас столица может предложить проведение экскурсий на традиционно привычных для отечественного туристского рынка языках: казахском, русском, английском, а также: японском, китайском, французском, испанском, немецком, польском. Причем речь идет только о сертифицированных экскурсоводах и гидах-переводчиках.

Конкретно к Международной специализированной выставке «ЕХРО-2017» совместным приказом Министра по инвестициям и развитию Республики Казахстан и Министра культуры и спорта Республики Казахстан утвержден «Перечень туристских маршрутов для гостей и участников международной специализированной выставки ЕХРО-2017», который